

La lingüística i la construcció de la teoria del llenguatge

La lingüística, una de les ciències de l'home que més importància ha anat adquirint en els darrers anys, té com a objectiu construir una teoria del llenguatge i, alhora, una teoria de l'adquisició del llenguatge. L'autor d'aquest article ens introdueix al coneixement d'aquesta disciplina científica que, per primera vegada, troba el seu espai a (ciència).

30 (166/Volum 3/marc 1983)

ciència 25

Universalitat i diversitat del llenguatge

L'antropòleg i lingüista nord-americà Edward Sapir remarcava, en el seu divulgat llibret de 1921,¹ que, "d'entre els fets generals relatius al llenguatge, no n'hi ha cap de tan impressionant com la seva universalitat"; d'altra banda, reblava l'autor, "a penes ho és menys la seva increïble diversitat". Quant a la primera, es pot discutir si determinades formes culturals de pobles diversos poden rebre amb propietat el nom d'art o de religió, però no sabem de cap poble, per molt endarrerit que hom pugui tenir-lo, que no posseeixi una llengua plenament desenvolupada. D'altra banda, si ens fixem en una sola comunitat lingüística, observarem que tots els individus normals desenrotllen la facultat del llenguatge amb una relativa uniformitat, de manera que podem ben afirmar que també allí la possessió del llenguatge és un fet universal. Les excepcions, tendirem a imputar-les a casos d'anormalitat patent o a fenòmens d'ordre traumàtic. Quant a la segona, és un fet que salta als ulls, i no és pas estrany, doncs, que al llarg del temps la reflexió sobre el llenguatge hi hagi posat un èmfasi especial, que només ha restat enfosquit per l'adopció —tant en l'antiguitat clàssica com en el moment en què la lingüística es constitueix com a disciplina més o menys científica en el segle XIX— d'un punt de mira etnocèntric. Així, per exemple —i si se'm permet una digressió aliena al nus de la qüestió de què he de tractar aquí—, a l'àrea sumerio-babilònica detectem un mot format per reduplicació, *barbar-* en sumeri, amb la doble significació d'"estranger" i "balbucient". Aquest mot apareix en grec sota la forma *bárbaros*, d'on, llevat pel llatí, continua viu encara en les llengües romàniques. Segons que sembla, el seu significat etimològic fou

precisament el segon dels esmentats, i d'aquí va adquirir aquell primer en virtut d'un desplaçament metafòric. Si a això afegim que el terme en el seu sentit primitiu era sovint referit als ocells, amb llur retiladissa, i que en alguns autors tràgics els estrangers reben el nom d'"orenetes", podem concloure efectivament que l'al·loglòssia era percebuda com una aglòssia o, si més no, com una cacoglòssia. No ens ha de sorprendre, doncs, si hom ha pogut afirmar que l'actitud dels antics envers les llengües estrangeres "es caracteritza a l'ensem per una curiositat intermitent pels mots estrangers, i per una manca de curiositat gairebé total per les llengües mateixes".² Fenòmens semblants s'esdevenen en les llengües més diverses. Considereu l'oposició entre *euskaldun* i *erdaldun* en basc; segons que sembla, el nom autòcton de la llengua, *euskara*, reflecteix un antic element de valor adverbial (tal com en el castellà *vascuence* i *romance*) —de manera que "parlar *euskara*" equivaldria a "parlar a la manera basca, parlar bé"— enfront d'un *erdara*, que designa qualsevol llengua estrangera —especialment les llengües veïnes—, amb el mateix valor funcional i significació oposada —de manera que "parlar *erdara*" seria tant com "parlar a mitges, parlar malament"—, d'on *euskaldun* significa "que posseeix la llengua *euskara*, que sap èuscar" i designa el natural del país, mentre que *erdaldun* designa l'estranger. Aquests fets lexicals han permès sovint d'inferir que aquests pobles entenien la identitat ètnica com a identitat lingüística, idea que retrobem en les més diverses cultures i en el pensament d'homes com Leibniz, Herder, Fichte i tants d'altres.

Però, ara com ara, no era aquest l'objectiu de les nostres reflexions. Pel que fa a l'etnocentrisme de la lingüística "científica" del XIX, es fa palès si en considerem l'orientació evolutiva i la idea que el caràcter "primitiu" de les llengües depèn

de llurs trets gramaticals o "forma orgànica" —amb el curiós resultat que les llengües intrínsecament més avançades resultaven ser les del tronc indoeuropeu. Ve't ací com la diferència lingüística esdevenia, en el discurs sobre les llengües i la ciència del llenguatge, superioritat lingüística, i, segons que haurien volgut fer-nos creure alguns, amb la suposada benedicció de Darwin.

Retornem, però, al fil de l'argument. D'aquells dos fets, la universalitat i la diversitat del llenguatge, hom en conclou un altre de ben important, a saber: el llenguatge és una herència antiquíssima de la humanitat, i això amb independència de les hipòtesis monogenètica o poligenètica. Inferència de la qual en deduïm una altra encara més interessant amb vista d'allò que aquí ens concierneix, i és la impossibilitat pràctica i teòrica, individual i col·lectiva, que tenim els humans d'arribar a conèixer íntegrament o tan sols en una mesura raonable el llenguatge humà en el seu conjunt, car allò que en sabem o en podem arribar a saber no n'és sinó una fracció ínfima: com remarcava B.L. Whorf,³ cap lingüista no es troba en condicions de dominar les prop de dues mil llengües que avui es parlen al planeta —però és que en el cas imaginari que existís aquest prodigi de la natura, restaria limitat temporalment, i no podria conèixer el conjunt de les llengües passades i de les que encara han de venir. D'això, ben entès, no vull pas extreure la impossibilitat de la lingüística com a ciència, sinó més aviat una lliçó d'humilitat i potser una orientació respecte a la manera com cal que el lingüista es plantegi els problemes que, a la llarga, faran l'objecte de la seva disciplina. Per exemple, davant d'aquest panorama, hauriem de jutjar amb benevolència el fet que la lingüística no hagi arribat a reeixir en els intents d'establir una taxonomia lingüística, una classificació de les llengües, ja sigui per via topològica o per via genealògica, mal-

per Joan A. Argente

Joan A. Argente (Barcelona, 1947) es llicencià en filologia romànica per la Universitat de Barcelona (1970), i es doctorà en filologia hispànica per la Universitat Autònoma de Barcelona (1975). Actualment hi és professor de lingüística i de sociolingüística. Ha participat en diversos congressos i col·loquis internacionals, i ha col·laborat en revis-

tes i obres col·lectives. És membre, entre altres associacions més acadèmiques, del grup de lingüistes europeus aplegats sota la sigla GLOW (Generative Linguistics of Old World), així com de la redacció de la revista lingüístico-literaria "Els Marges". Els seus interessos professionals són la gramàtica generativa —en especial, la teoria i l'anàlisi sintacti-

ques— i la teoria lingüística, l'anàlisi del discurs poètic, i alguns aspectes de la sociolingüística. Sovint ha rebutjat el títol, immerescut, de "sociolingüista professional" i ha reclamat el dret de ser i tenir-se tot just per un "lingüista cívic". En l'actualitat, treballa en un projecte comú amb el professor Joseph Gulsoy, de la Universitat de Toronto (Canada).

grat que ments molt il·lustres s'hi van lliurar durant un llarg període —mentre que Linneus no se'n va sortir pas malament, un segle abans, de la seva classificació botànica. Ara, en aquesta incapacitat, potser no s'hi ha de veure només una manifestació de l'extrema diversitat del llenguatge ni una prova ostensible de la inèpcia congènita que tal vegada podria afectar la professió, sinó més aviat un indici de la unitat subjacent de les llengües, les quals no serien sinó manifestacions diverses d'un prototip lingüístic universal, comú a l'espècie humana. I amb això comencem tot just a posar el problema en els seus termes adequats.

Ha estat reiterada i discutida a bastament l'afirmació segons la qual "les llengües poden diferir indefinidament i impredeciblement". Que l'assertió és incorrecta, ho prova simplement el fet que la refiladissa de les orenetes a què ens hem referit abans no és una llengua —i la qüestió no sembla pas que estigui en disputa. En efecte, podem imaginar diversos sistemes més o menys similars en algun aspecte a les llengües humanes, però que se'n diferenciïn clarament. I ja que se'ns ha plantejat gairebé d'una manera natural, val la pena d'aclarir una qüestió: allò de què s'ocupa el lingüista és el llenguatge humà, en concret el llenguatge natural. No hem pas de negar que incidentalment alguns lingüistes s'han interessat per sistemes d'expressió distints —la música, l'art plàstica, els sistemes formals—, però des d'un punt de vista estrictament lingüístic l'objecte d'estudi són les llengües humanes o llengües naturals, i a través d'elles el llenguatge humà en el sentit que més avall precisaré. És veritat que en la vida quotidiana parlem del llenguatge de la música, del llenguatge del gest, del llenguatge dels canons, i que un savi austroalemany ha escrit un gruixut volum sobre el llenguatge de les abelles, però aquestes accepcions del mot, quan no

són merament metafòriques, no fan sinó posar un problema estrictament lògic relatiu a la significació del mot "llenguatge". Discutir fins a quin punt escau el nom de "llenguatge" al fet que es vol designar amb aquestes expressions pot fer les delícies d'un casuista o d'un lexicògraf, però no aporta cap llum a qui s'interessa a resoldre el problema empíric fonamental de la lingüística, això és, l'explicació de com una persona pot arribar a adquirir el llenguatge; dit altrament, a qui pretén determinar les propietats essencials del llenguatge humà —és a dir, les propietats que n'estan determinades biològicament— a partir de l'estudi de les seves manifestacions lingüístiques particulars.

L'adquisició del llenguatge

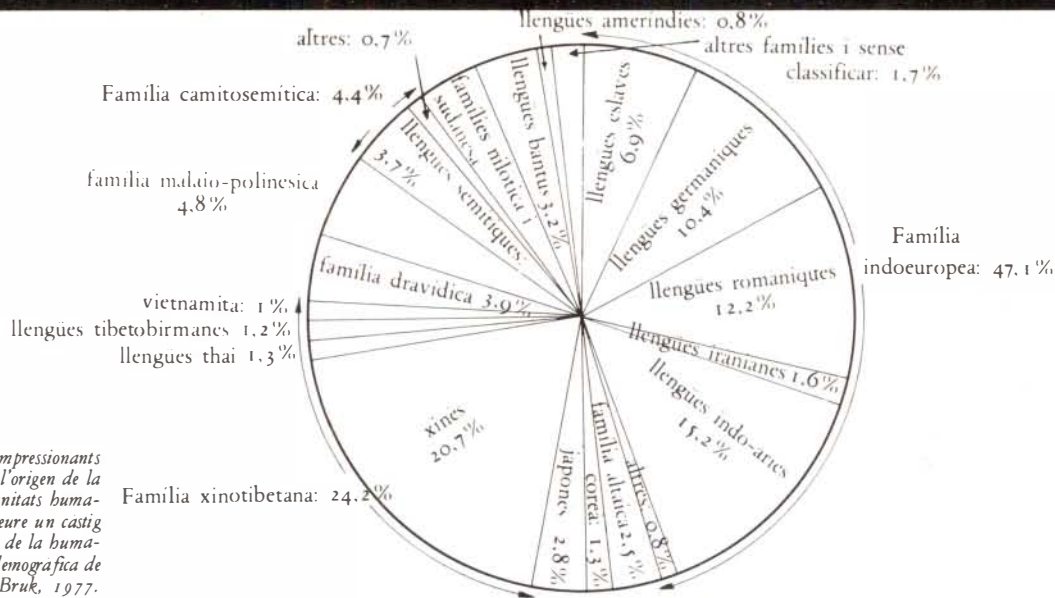
Aquestes afirmacions demanen potser alguna explicació. En síntesi, hom podria dir simplement que l'objectiu de la lingüística és construir una teoria del llenguatge i, també, una teoria de l'adquisició del llenguatge. Però allò que ara m'interessa és mostrar com s'ha arribat a aquest planteig.

Tota persona que sap una llengua és capaç, en virtut d'aquest fet, de produir i d'interpretar un nombre infinit de frases de la seva llengua, sense necessitat que les hagi sentides o assajades abans i sense necessitat de cap estimulació particular. Per això diem que l'ús lingüístic és creatiu: perquè és innovador i il·limitat, perquè està lliure del control de tota mena d'estímuls, tant interns com externs, i perquè és coherent, apropiat a les circumstàncies. Per totes aquestes propietats el llenguatge humà no constitueix un grau de complexitat més elevat d'allò que ja trobem en el món animal, sinó que representa un salt qualitatiu, i el seu estudi és un repte immediat a la psicologia i a la biologia.

Heus ací la primera resposta a la qüestió que molts poden posar-se: ¿quin interès pot tenir l'estudi del llenguatge concebut d'aquesta manera? Per si això no fos prou, hi ha una altra raó per la qual aquest estudi ens sembla interessant. En efecte, tenint en compte que una llengua és una estructura cognitiva d'una complexitat considerable, crida immediatament l'atenció que el procés d'aprenentatge lingüístic es dugui a terme amb tanta de rapidesa i, com hem vist, amb una relativa uniformitat i d'una forma universal —sobre la base, a més a més, d'unes dades molt fragmentàries. Són aquestes característiques les que fan del llenguatge humà una font d'informació inapreciable i un mitjà d'aprofundiment en la ment humana, i, doncs, en la natura humana —i no tan sols en la història humana, com hauria cregut la lingüística del XIX. L'argument no és cap trivialitat, ja que, en principi, cal admetre que la indagació racional de qualsevol facultat humana —ja sigui la capacitat d'elaborar teories algebraïques o de manipular el reglament dels escacs— presenta un determinat interès intel·lectual, en la mesura en què ens pot fer conèixer propietats de la ment humana. Ara bé, aquestes comeses —tot i que, pel que jo sé de zoologia, són específicament humanes— no són *de fet* universals, el seu acompliment demana un cert temps i una instrucció especial, i, en fi, no es desenrotllen uniformement. La seva exploració ens desvetllaria probablement aspectes relatius als límits de les capacitats humanes, més que no pas característiques centrals.

El coneixement que un parlant nadiu ideal té de la seva llengua —manifestat en la capacitat d'interpretar i produir un conjunt teòricament *infinit* de frases o, dit d'una altra manera, en la d'aparar determinades seqüències fòniques amb determinades significacions—, ens el

La diversitat lingüística és un dels fets més impressionants del llenguatge humà. Alhora és probablement l'origen de la reflexió sobre el llenguatge en les diverses comunitats humanes: del mite a la ciència, hom hi ha volgut veure un castig diví, un do dels déus, un producte de l'evolució de la humanitat, etc. La imatge ens mostra la distribució demogràfica de les famílies lingüístiques (1975) segons Solon Bruk, 1977.

podem imaginar com un sistema *fini* de regles o *gramàtica* que genera aquell conjunt de frases, cada una amb la seva corresponent *descripció estructural*—la qual en determina, entre altres coses, el so i el sentit—, i que se suposa interioritzat pel parlant sobre una base de dades extremament fragmentària—com ja s'ha indicat. En un sentit primari, la gramàtica s'identifica amb la capacitat lingüística del parlant; en un sentit tècnic, n'és una teoria, la forma com el lingüista es representa aquella capacitat. Amb tot això podem avançar ja un dels arguments fonamentals que hom sol adduir a l'hora de proposar la necessitat d'una teoria de l'adquisició del llenguatge: el de la infra-determinació de la gramàtica, donada la pobresa de dades a què està exposat l'infant. D'aquí hom conclou la necessitat de construir una teoria lingüística, un sistema d'hipòtesis i principis que defineixin la noció de "gramàtica possible"—i, en conseqüència, de "llengua possible"—i que justifiquin la selecció d'una determinada gramàtica per comptes d'una altra, ras i curt, una caracterització abstracta de la dotació genètica en virtut de la qual tota persona normal és capaç d'aprendre qualsevol llengua natural en condicions d'experiència apropiades.

Si ara ens imaginem el procés d'aprenentatge lingüístic de l'infant com una seqüència d'estats cognitius E_0, E_1, \dots, E_n , des d'un primer "estat inicial" E_0 , anterior a tota experiència, fins a un "estat ferm" E_n , en el qual se suposa ja consolidada l'estructura de la llengua, podem afirmar que la teoria lingüística o *gramàtica universal* ens dona una representació de E_0 , mentre que la *gramàtica particular* de la llengua en qüestió ens dona una representació de E_n . De la interrelació entre la dotació genètica al·ludida i una experiència inicial apropiada es desencadenarà el procés d'aprenentatge lingüístic: és, doncs, aquesta dotació genètica la que determina quin serà l'experiència pertinent per a l'apre-

nentatge, i hom pot concebre l'"estat inicial" E_0 com una funció—en el sentit matemàtic— que projecta l'experiència en l'"estat ferm" E_n .

Gramàtica universal i gramàtica particular

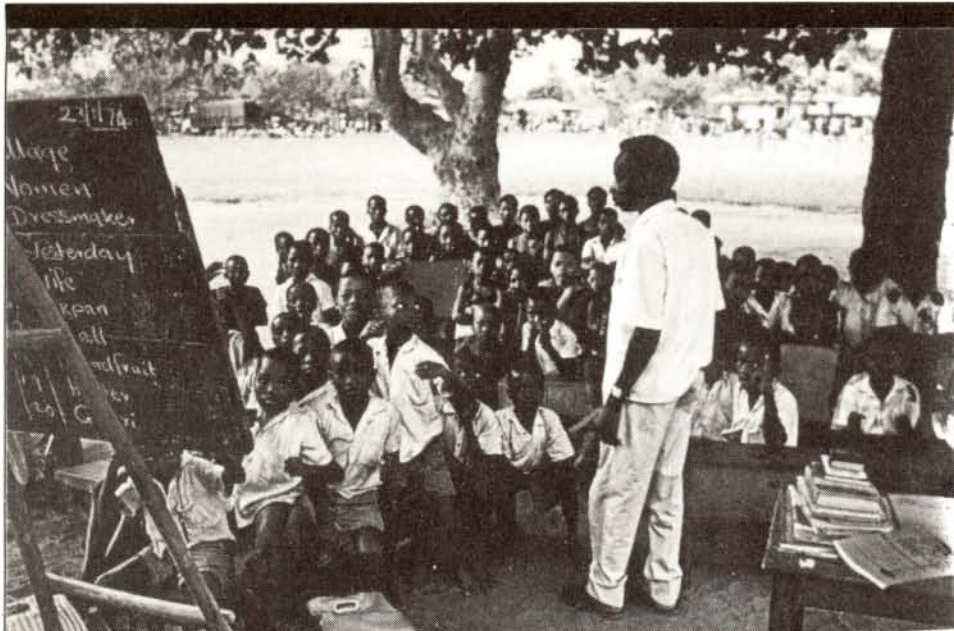
Tradicionalment, el pensament racionalista europeu ha anomenat "gramàtica universal" l'estudi de la "facultat humana del llenguatge", entesa com una propietat comuna a l'espècie humana. Aquests dos termes de la tradició gramatical rebran un ús específic en el present context, més tècnic i menys especulatiu que no pas l'habitual, per bé que llurs relacions restaran gairebé idèntiques.

En efecte, hem vist que hom pot concebre una gramàtica particular com un sistema de regles que determina unívocament i completa una llengua, al mateix temps que és igualment determinat per la teoria lingüística o gramàtica universal (GU)—o, si més no, aquesta era la idea prevalent en les primeres etapes del desenvolupament de la gramàtica generativa transformacional: no és, ben entès, que avui s'hi hagi renunciat, però hom estaria disposat a reconèixer amb més cautela que potser és la interrelació de la GU amb d'altres sistemes cognitius allò que determina la gramàtica d'una llengua, o, com a mínim, que aquesta fóra una hipòtesi plausible. Val a dir que la gramàtica a què em refereixo aquí estudia l'estructura de la llengua i ha d'inserir-se en el context més ampli d'una teoria de l'ús lingüístic, la qual haurà d'especificar—aquesta vegada necessàriament—les interconnexions entre la gramàtica i altres sistemes cognitius. Hom pot destriar aquí dos problemes diferents: el de la *caracterització* de la gramàtica (construir el sistema de regles) i el de la *realització* de la gramàtica (es-

pecificar la relació entre la gramàtica i el model d'ús lingüístic). El primer és un problema típicament lingüístic; el segon ho és interdisciplinari.

La teoria de la GU té dues limitacions evidents: pel cap baix, ha de ser prou rica per poder retre explicació de la diversitat del llenguatge humà; pel cap alt, no ho ha de ser tant que no pugui donar una definició de la noció de "llengua natural possible", o, posat d'altra manera, ha de ser prou restrictiva per reduir el nombre de gramàtiques possibles i explicar el fet que cada una d'aquestes gramàtiques es desenrotlla en la ment de l'infant sobre la base d'una experiència molt pobra i limitada. Altrament dit: ha d'explicar també la universalitat i la unitat subjacent del llenguatge humà. Ve't ací com el nostre planteig ens mena d'una forma natural a cercar una explicació d'aquells "dos fets impressionants" que Sapir s'havia limitat a constatar i que han donat peu a les nostres reflexions.

Allò que cal esperar, doncs, és una teoria de la GU molt estructurada, basada en un cert nombre de principis fonamentals que restringiran la classe de gramàtiques assequibles a l'infant i en constreñiran considerablement la forma, i amb uns paràmetres que seran fixats per l'experiència. La fixació d'un paràmetre explica una sèrie de fets aparentment inconnexos i, d'altra banda, introdueix un element de variació, en la mesura en què, pel que acabem de dir, una divergència en el valor d'un paràmetre pot traduir-se en una diferenciació lingüística notable. La conjunció de principis i paràmetres de la GU determina una *gramàtica central*, això és, el nucli de la gramàtica particular d'una llengua; fora de la gramàtica central—la part més sistemàtica i estructurada—queda la *perifèria*: un residu de manlleus, arcaïsmes, fets de paraestructura, construccions marcades, etc. Amb tot, aquesta perifèria no és caòtica: una teoria de la *marcació*,

La teoria lingüística aquí esbossada afecta la "forma lingüística". En aquest sentit no ens ha d'estranyar l'advertència de Sapir: "Si es pogués arribar a demostrar que la cultura te una forma imata, una serie de trets absolutament independents del contingut de tota descripció, comptaríem amb un terme de comparació entre la cultura i el llenguatge, i potser amb una manera de relacionar totes dues coses. Però mentre no es descobreixin i es mostrin aquests esquemes purament formals de la cultura, el millor que podem fer és mantenir separats el corrent del llenguatge i el de la cultura, com a processos dissímils i no susceptibles de comparació. Es a dir, que son del tot inútils els intents de relacionar determinats tipus de morfologia lingüística amb determinades etapes del desenvolupament cultural. Ben mirat, aquests paral·lelismes no existeixen. N'hi ha prou amb una ullada per confirmar el nostre argument. En tots els graus de desenvolupament cultural es troben un gran nombre de tipus lingüístics, simples i complexos. Pel que fa a la forma lingüística, Plató acompanya de la ma l'últim porquerol de Macedonia, i Confucí el salvatge caçador de caps d'Assam."

continguda en la GU, dona compte dels fenòmens de la perifèria, al mateix temps que imposa una estructura de preferències pel que fa a la fixació dels paràmetres.

La GU és, doncs, una teoria dels *universals lingüístics*, entesos com aquelles propietats a què s'ha de sotmetre tota gramàtica d'una llengua natural —que, en definitiva, en limiten la forma— i que no són merament accidentals —suposeu que després d'un gran espetec nuclear s'extingeix la població del planeta i només se n'escapa l'illa de Menorca (en temporada baixa): llavors algú podria creure que les propietats del català menorquí i la GU coincideixen; això fóra, tanmateix, un fet fortuït, sense interès per a la teoria de la GU, la qual cerca de determinar les propietats essencials, biològicament necessàries, del llenguatge.

Fixeu-vos que el concepte que és objecte d'estudi per al lingüista interessat en la construcció de la GU és el de gramàtica, no el de llengua: aquest ho és en un sentit derivat. Els fets lingüístics interessen el lingüista en la mesura en què es presenten acompanyats d'una determinada anàlisi, no com a "fets bruts". Els problemes que es posa el lingüista teòric afeten la mena i forma de les representacions lingüístiques sintàctiques, fonològiques, semàntiques, els tipus de regles que pot contenir una gramàtica, les hipòtesis relatives al seu funcionament, etc. Es a través de l'exploració de la noció de gramàtica que el lingüista arriba a fer-se una imatge d'allò que és una llengua, en el sentit tècnic del mot.

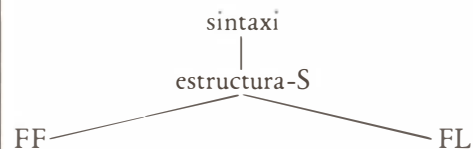
Una altra qüestió que s'ha plantejat sovint és la de fins a quin punt és possible de construir la GU partint de l'anàlisi d'una llengua. Bé, recordeu en primer lloc la impossibilitat d'assolir un coneixement de conjunt del llenguatge humà: amb això n'hi hauria prou per intentar-ne l'empresa. Però és que, d'altra banda, el fet és justificat si creiem en la unitat de la natura humana; sé que l'argument

comporta aspectes polèmics relatius a determinades concepcions filosòfiques (marxisme, existencialisme), en els quals no vull entrar ara com ara. Tota una altra història és que aquella llengua hagi de ser una més que no pas una altra —encara que es tracti d'un fet "accidental" des del punt de mira de la teoria lingüística.

El fil conductor en l'exploració de la GU ha estat de sempre la necessitat de reduir el nombre de gramàtiques possibles: aquest és el que ateny d'una manera més directa el problema empíric de la lingüística. Però no és pas l'únic imaginable: un altre l'ofereix el problema de les redundàncies de la teoria gramatical —casos de fenòmens supradeterminats: que es deriven de més d'un principi— (recordeu l'afirmació que Ilya Prigogine feia a (ciència), núm. 8: "Avui existeixen, curiosament, dos principis evolutius en física. Un és l'expressat pel segon principi i l'altre per la relativitat general, és a dir, l'evolució cosmològica. I per mi dos principis són massa.") Tota teoria tendeix a unificar els seus principis i a reduir la redundància. L'objectiu és desitjable, però no es pot imposar *a priori*: podria molt ben ser que les redundàncies en qüestió fossin irreductibles. Entre l'adequació empírica i l'elegància, triarem sempre la primera, encara que ens vegem impeditos d'elaborar una teoria de la GU prou explicativa.

I ara ens cal veure el disseny de la gramàtica, segons que es deriva dels principis de la GU. El component sintàctic de la gramàtica genera un conjunt infinit d'estructures abstractes o *estructures-S*, a les quals cal atribuir una *representació-FF* o forma fonètica i una *representació-FL* o forma lògica. La GU ha d'especificar, almenys, tres sistemes de representacions —estructura-S, FF, FL— i tres sistemes de regles: les del component sintàctic, que generen estructures-S, les del component-FF, que apliquen estructures-S en FF, i les del component-FL,

que apliquen estructures-S en FL. L'apariament de so i sentit és, doncs, mediatitzat per la sintaxi. En aquest diagrama s'esquematitzen les relacions entre els diversos components i representacions:

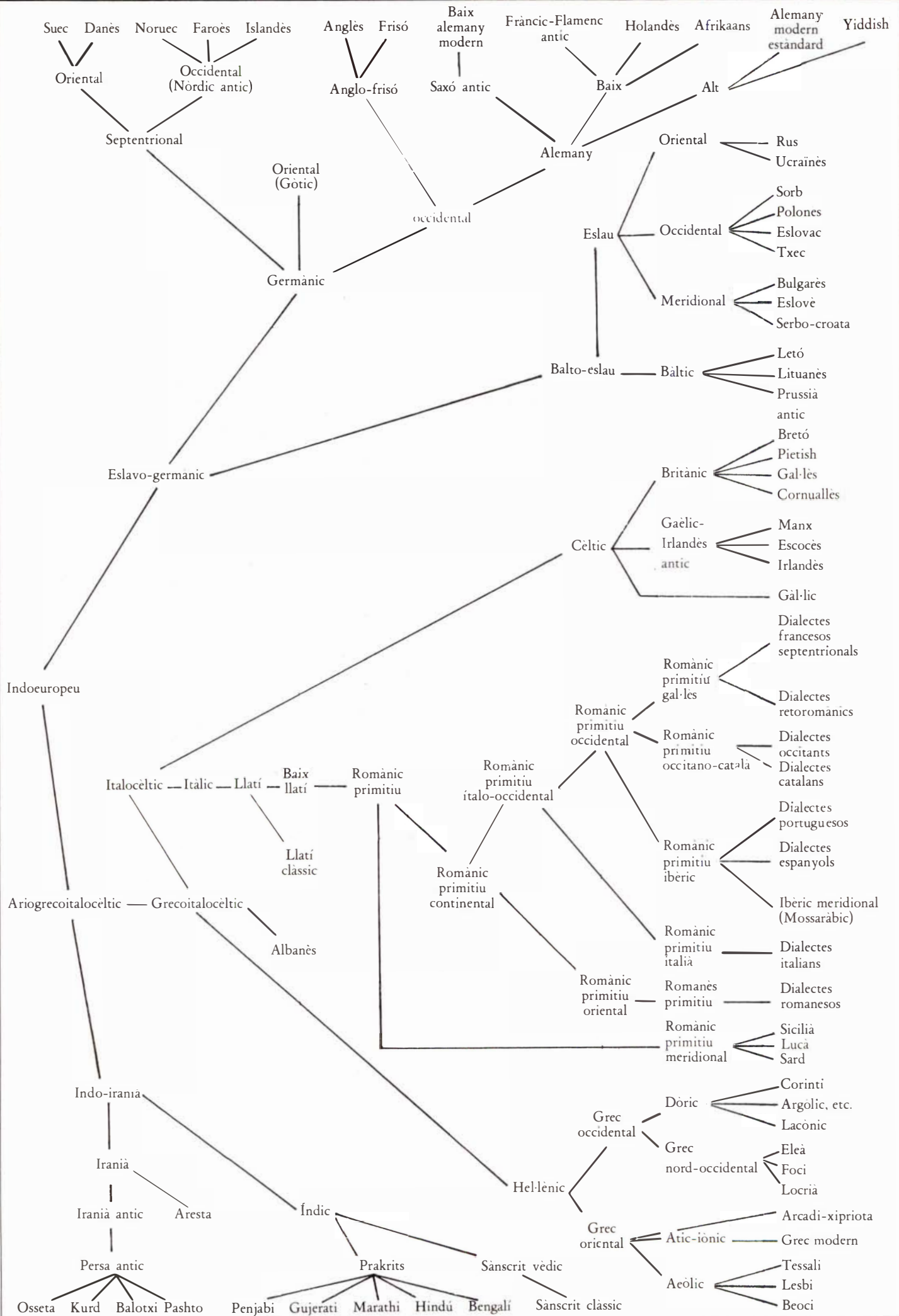

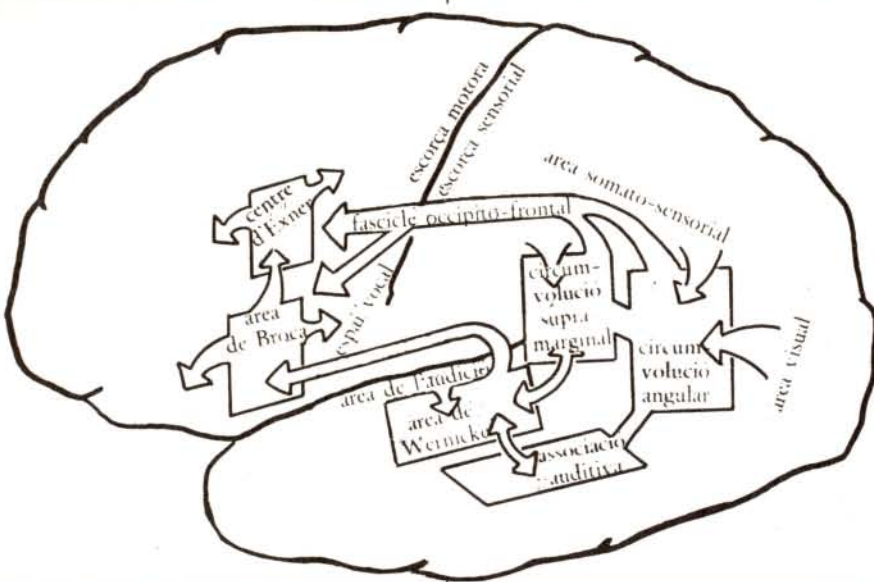
La GU consisteix en diversos subsistemes que s'interrelacionen, i que ens podem representar, des d'un punt de vista, com els diversos subcomponents del sistema de regles de la gramàtica; des d'un altre, com a subsistemes de principis. Podem suposar que els subcomponents del sistema de regles són els següents:

- (i) lexicó
- (ii) sintaxi
 - (a) component categorial
 - (b) component transformacional
- (iii) component-FF
- (iv) component-FL

El lexicó especifica l'estructura morfològica abstracta de cada article lèxic així com els seus trets sintàctics, inclosos els categorials i els contextuals. Les regles del component categorial es troben subjectes a una varietat de la teoria de la X amb ratlla, que limita en gran manera aquesta part de la gramàtica, i sobre la qual no em puc estendre aquí.⁴ Els sistemes (i) i (ii) constitueixen la base. Aquesta genera estructures-P ("estructures pregones") mitjançant la inserció dels articles lèxics en les estructures generades per (iii), segons llur especificació en trets. Aquestes estructures s'apliquen en l'estructura-S per la regla de trasllat de α —on α és una variable els valors de la qual poden estar sotmesos a variació paramètrica, abastant l'àmbit de

Hom ha cercat una causa de la diversitat lingüística en la progressiva diversificació de les llengües al llarg de l'evolució humana, i es així que la lingüística histórico-comparativa del s. XIX, sota la influència de Darwin i l'assimilació errònia d'una llengua a un organisme natural, es representava la història lingüística de la humanitat en forma d'un arbre genealògic. Amb això, oblidava els corrents de convergència i cohesió que també afecten les llengües en determinats moments. Amb tot, l'objecció més gran es que aquest sistema de classificació genètica, per bé que s'ha aplicat amb profit a les llengües indoeuropees, no ha reeixit arreu. Les llengües del Caucas, que en nombre no arriben, ni de bon tros, al de les indoeuropees, i que quant a l'espai geogràfic, es mes limitat que el que aquestes ocupen, en son una bona mostra. Per no treure el cas de les llengües ameríndies. (pàg. 54)

Ultra la lingüística estricta —en qualsevol de les seves variants—, hom ha assistit en els darrers temps al naixement de diverses disciplines amb nom de centaure: psicolingüística, sociolingüística, etnolingüística, neurolingüística... No es que en en post en dubte la legitimitat, però cal advertir que el nivell en que operen, per exemple, el lingüista i el neuroleg es diferent, i no es bo de barrejar-ne els conceptes, encara que es desitjable que a la llarga la teoria del llenguatge elaborada per l'un no sigui incompatible amb l'elaborada per l'altre. Heus ací un esquema del sistema lingüístic central (SLC) en els seus aspectes neuroanatómic i funcional (segons H.A. Whitaker, On the Representation of Language in the Human Mind, Edmonton, 1972).

les categories sintàctiques: SN, S, etc.—, deixant traces coindexades amb llurs antecedents;⁵ aquesta regla constitueix el component transformacional (iib), per bé que també pot aparèixer en els components FF i FL. Així, la sintaxi genera estructures-S a les quals els components (iii) i (iv), respectivament, assignen representacions FF i FL.

D'altra banda, els subsistemes de principis podrien incloure els següents:

- (i) teoria de l'afitació
- (ii) teoria de la recció
- (iii) teoria temàtica
- (iv) teoria del lligam
- (v) teoria del cas
- (vi) teoria del control

La teoria de l'afitació imposa condicions de localitat a determinats processos i unitats que es relacionen.⁶ El concepte

central de la teoria de la recció és la relació entre el nucli d'una construcció i les categories que en depenen. La teoria temàtica afecta l'atribució de papers temàtics —com a agent de l'acció, etc.⁷ La teoria del lligam concerneix les relacions entre les anàfores, pronoms, noms i variables, i llurs possibles antecedents.⁸ La teoria del cas tracta de l'assignació de cas abstracte i de la seva realització morfològica. La teoria del control determina les possibles referències d'un element pronominal abstracte: PRO.

La interrelació d'aquests subsistemes, a la qual ens hem referit, pot exemplificar-se amb un parell de casos: així, és probable que la teoria del lligam i la del cas puguin desenvolupar-se dins el marc de la teoria de la recció; d'altra banda, el sistema de regles i el de principis també s'interrelacionen, de manera que la teo-

ria de l'afitació s'acompleix respecte a la regla de trasllat de α (això és, respecte a les relacions antecedent-traça), però no d'altres relacions antecedent-anàfora de la teoria del lligam i de la teoria del control. Aquest enfocament modular a l'estudi de la gramàtica ha donat alguns resultats, i hom pretén que reflecteix, al nivell de la teoria lingüística —és a dir, de la caracterització abstracta de la facultat del llenguatge—, propietats estructurals de l'organització neuroanatómica i neural del cervell humà (en contra de les concepcions holístiques).⁹ Amb tot, potser no hi hagi encara prou elements de judici per aclarir aquest extrem. Això, però, pertoca ja a d'altres especialistes de determinar-ho.

Joan A. Argente

Notes

1. *Language*, Nova York, 1921 (edició britànica: Londres, 1963), cap. I.
 2. M. Lejeune: *La curiosité linguistique dans l'antiquité classique*, dins *Conférences de l'Institut de Linguistique de l'Université de Paris*, VIII (1940-1948), p. 51.
 3. J.B. Carroll (ed.): *Language, Thought and Reality. Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*, Cambridge, Mass., 1956, p. 214.
 4. En aquest sentit, els paràmetres ens recorden els "universals implicatius" de R. Jakobson —cf. R. Jakobson, *Typological Studies and their Contribution to Historical Comparative Linguistics*, dins *Proceedings of the Eight International Congress of Linguists*, Oslo, 1958, per bé que ja havia exposat el concepte trenta anys abans, en *Remarques sur l'évolution phonologique du russe comparée a celle des autres langues slaves*, TCLP, II (1929). Una formulació d'aquests darrers pot ser: "Si una llengua posseeix x, llavors també posseeix y" (si no s'especifica res més, s'entén que la relació inversa no es compleix). Per exemple: substituïu x per "dual" i y per "plural", o x per "vocal llarga" i y per "vocal breu", etc. Vegeu l'estudi que, inspirat en aquest mètode, dugué a terme J.H. Greenberg, *Some Universals of Grammar with Particular Reference to the Order of Meaningful Elements*, dins J.H. Greenberg (ed.): *Universals of Language*, Cambridge, Mass., 1963. Aquest treball, que ja havia donat peu a determinats estudis tipològics des del punt de mira de la gramàtica generativa

transformacional, ha suggerit de nou l'exploració d'un paràmetre basat en la sintaxi d'ordre.
 5. La noció de *marcat/no marcat* fou desenvolupada en fonologia pel Cercle de Praga, especialment per Trubetskoï i Jakobson, i represa i reformulada per N. Chomsky i M. Halle: *The Sound Pattern of English*, Nova York - Evanston - Londres, 1968, cap. 9. Recentment s'hi ha dedicat més atenció: cf., per exemple, M.L. Kean: *The Theory of Markedness in Generative Grammar*, tesi doctoral presentada al M.I.T., Cambridge, Mass., 1975; H. van Riemsdijk: *A Case Study in Syntactic Markedness*, Dordrecht, 1978, així com A. Belletti, L. Brandi i L. Rizzi (eds.): *Theory of Markedness in Generative Grammar: Proceedings of the 1979 GLOW Conference*, Pisa, 1981.
 6. Cf. N. Chomsky: *Remarks on Nominalizations*, dins R.A. Jacobs i P.S. Rosenbaum (eds.): *Readings in English Transformational Grammar*, Waltham, Mass. - Toronto - Londres, 1970 cap. 12, on es formulà per primera vegada la teoria de la X amb ratlla, i altres treballs. Remarco, pel seu caràcter monogràfic, R. Jackendoff: *X Syntax: A Study of Phrase Structure*, Linguistic Inquiry Monographs, 2, Cambridge, Mass., 1977.
 7. La teoria de les traces fou desenvolupada a mitjan dècada dels setanta per Chomsky i els seus deixebles, especialment R. Fiengo. Vegeu N. Chomsky: *Reflections on Language*, Nova York, 1975, així com R. Fiengo: *Semantic Conditions on Surface Structure*, text doctoral presentada al

M.I.T., Cambridge, Mass., 1974, i R. Fiengo: *Surface Structure: the Interface of Autonomous Components*, mimeografiat, Queens College - CUNY, 1979 (ja ha aparegut, publicat per Harvard University Press).
 8. El primer a cridar l'atenció sobre la naturalesa afitada de determinats fenòmens sintàctics fou, fa més de quinze anys, J.R. Ross: *Constraints on Variables in Syntax*, tesi doctoral presentada al M.I.T., Cambridge, Mass., 1967.
 9. La teoria dels papers temàtics —amb alguns precedents com Gruber, Fillmore, etc.— fou formulada inicialment, dins d'un marc conceptual similar al suposat aquí, per R. Jackendoff: *Semantic Interpretation in Generative Grammar*, Cambridge, Mass., 1972.
 10. La teoria de la recció i del lligam, així com una determinada teoria del cas abstracte, han estat desenvolupades fa poc per N. Chomsky: "On Binding", *Ling. Inq.*, 11.1 (1980) i *Lectures on Government and Binding*, Dordrecht, 1981.
 11. Cf. N. Chomsky: *Rules and Representations*, Oxford, 1980; des d'un altre punt de mira, cf. H. Whitaker i H.A. Whitaker (eds.): *Studies in Neurolinguistics*, Nova York, 1976, i B. Von Eckardt Klein: *Inferring Functional Localization from Neurological Evidence*, dins E. Walker (ed.): *Explorations in the Biology of Language*, Montgomery, Vermont, 1978 (edició britànica: Hassocks, Sussex, 1978).